

تحلیل هفته

شماره: 489

(09 - 15 سنبله 1404 هـ ش)

مشارکت افغانستان در کریدور اقتصادی چین-پاکستان (CPEC) و واکنش هند

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقه‌ای تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- مشارکت افغانستان در کریدور اقتصادی چین-پاکستان (CPEC) و واکنش هند 3
- سی پیک (China-Pakistan Economic Corridor) 3
- مشارکت افغانستان در سی پیک 4
- منافع سی پیک برای افغانستان 5
- زیان های سی پیک برای افغانستان 7
- چرا هند با مشارکت افغانستان در سی پیک مخالف است؟ 8
- نتیجه گیری 9
- پیشنهادات 9
- منابع 10

مشارکت افغانستان در کریدور اقتصادی چین-پاکستان (CPEC) و واکنش هند

مقدمه

پس از استقرار حاکمیت امارت اسلامی در افغانستان، سیاست خارجی خود را محور اقتصادی اعلام کرد و تلاش نمود که در چارچوب همین سیاست، اتصال منطقه‌ای را برقرار سازد.

وزیر امور خارجه امارت اسلامی، امیرخان متقی، می‌گوید: "تلاش ما این است که افغانستان را از سنت مواجهه با چالش‌های امنیتی به سنت چهارراه اتصال اقتصادی تبدیل کنیم و واقعیت‌های میدانی نو نیز در موفقیت این سیاست به ما کمک می‌کنند."¹

پس از بازگشت دوباره امارت اسلامی به قدرت، روابط سیاسی و اقتصادی میان افغانستان و چین تقویت شد؛ تا آن‌جا که چین به‌طور رسمی سفیر امارت اسلامی افغانستان را پذیرفت و در افغانستان چندین پروژه اقتصادی را به راه انداخت. چین می‌خواهد افغانستان را به سی‌پک متصل کند؛ اما روابط سیاسی امارت اسلامی و پاکستان در این اواخر تیره و پرتنش شده است و این روابط ناسالم مانعی در مقابل اتصال افغانستان به سی‌پک به‌شمار می‌آید. از همین رو چین تلاش می‌کند نشست‌های سه‌جانبه چین، پاکستان و افغانستان را که نخستین آن در سال ۲۰۱۷ در پکن برگزار شد، دومین آن در سال ۲۰۱۸ در کابل بود و سومین و چهارمین آن در همان سال در اسلام‌آباد به‌دلیل شیوع ویروس کرونا به‌صورت آنلاین برگزار شد، دوباره از سر گیرد، تا چین مشکلات میان پاکستان و افغانستان را حل کند و همکاری‌های امنیتی و اقتصادی را برقرار سازد. به همین منظور پنجمین نشست سه‌جانبه که نخستین نشست در دوره امارت اسلامی بود، در سال ۲۰۲۳ در اسلام‌آباد برگزار شد و ششمین نشست آن در ماه آگست سال ۲۰۲۵ برگزار گردید.

در این نشست، موضوع اصلی بحث، اتصال افغانستان به سی‌پک بود که در مقابل آن هند واکنش تند نشان داد و با پیوستن افغانستان به این پروژه مخالفت کرد. سؤال اصلی این است که چرا هند با شرکت افغانستان در سی‌پک مخالفت کرده است؟ اگر افغانستان به سی‌پک متصل شود، چه سودی خواهد برد و چه زیان‌هایی متوجه آن خواهد شد؟ این‌ها پرسش‌های اصلی‌اند که در این تحلیل به آن‌ها پاسخ خواهیم داد.

سی‌پک (China-Pakistan Economic Corridor)

چین در سال ۲۰۱۳ پروژه بین‌المللی اقتصادی "یک کمربند، یک راه" را آغاز کرد. چین می‌خواهد از طریق این پروژه ۶۵ کشور و ۴,۴ میلیارد نفر را به هم متصل سازد و از این مسیر سالانه ۲,۵ تریلیون دالر عاید کسب کند. این پروژه شش دهلیز دارد :

1. دهلیز چین-مغولستان-روسیه؛
2. دهلیز زمینی نوین اوراسیا؛
3. دهلیز چین-آسیای مرکزی و غرب آسیا؛
4. دهلیز بنگلادش-چین-هند-میانمار؛
5. دهلیز شبه جزیره هندچین (اندوچین)؛

دهلیز اقتصادی چین-پاکستان.²

دهلیز اقتصادی چین-پاکستان (CPEC) بخشی از پروژه «یک کمربند، یک راه» است که در سال ۲۰۱۵ افتتاح شد. این دهلیز مجموعه‌ای از چندین پروژه است که توسط چین در پاکستان عملیاتی می‌شود و ارزش آن حدود ۶۲ میلیارد دلار برآورد شده است؛ یعنی تا کنون چین از طریق این دهلیز حدود ۲۵ میلیارد دلار در پاکستان سرمایه‌گذاری کرده است. از طریق این دهلیز چین می‌خواهد در توسعه‌ای اقتصادی پاکستان سهم گیرد. چین از طریق این پروژه در پاکستان در ساخت زیربناها، ایجاد شبکه‌های مدرن حمل‌ونقل و سرمایه‌گذاری در بخش انرژی و برق مشارکت کرده است. براساس گزارش PwC، پاکستان تا پایان سال ۲۰۳۰ به بیستمین اقتصاد بزرگ جهان تبدیل خواهد شد و CPEC بیش از ۲٫۳ میلیون فرصت شغلی جدید ایجاد خواهد کرد.

از طریق سی‌پیک چین در پنج حوزه زیر سرمایه‌گذاری می‌کند:

1. بندر دریایی گوادر، فرودگاه‌ها، بیمارستان‌ها، مکتب‌ها و شهرک‌های مسکونی؛
2. پروژه‌های تولید انرژی که در آن‌ها نیروگاه‌های زغال‌سنگی، بادی، آبی و خورشیدی شامل‌اند؛
3. جاده‌ها، بزرگراه‌ها، خطوط راه‌آهن و حمل‌ونقل هوایی؛
4. مناطق ویژه اقتصادی (SEZs) و پارک‌های صنعتی؛
5. پروژه کیبل فایبر نوری به طول ۸۲۰ کیلومتر که پاکستان را به کشوری دیجیتال تبدیل خواهد کرد.³

مشارکت افغانستان در سی‌پیک

چین می‌خواهد افغانستان را نیز بخشی از دهلیز سی‌پیک سازد و برای همین موضوع چندین بار با طرف‌های پاکستانی مذاکره کرده است. چین تمایل دارد از نفوذ اقتصادی و دیپلماتیک پاکستان در افغانستان حمایت کند و بدین وسیله دهلیز دوجانبه اقتصادی با پاکستان (CPEC) را به یک دهلیز چندجانبه اقتصادی به نام CAICAP (China, Afghanistan, Iran, Central Asia and Pakistan) تبدیل کند.⁴ از این طرح چین آشکار می‌شود که آنان می‌خواهند افغانستان را در پروژه «یک کمربند، یک راه» دخیل

سازند و سی‌پیک نیز بخشی از آن است؛ بنابراین اگر افغانستان عضو سی‌پیک شود، روابط اقتصادی میان افغانستان و پاکستان از این طریق تقویت خواهد شد و تجارت میان آن‌ها مستحکم‌تر خواهد گردید.^۵

در ماه می سال ۲۰۲۳، وزیر خارجه چین، چن گانگ، به پاکستان سفر کرد و با بلاول بوتو زرداری (وزیر خارجه پاکستان)، رئیس‌جمهور عارف علوی و رئیس ارتش، جنرال آصف منیر، دیدار و درباره سی‌پیک گفت‌وگوهای مفصلی انجام داد. در این مذاکرات وزیر خارجه چین از طرف‌های پاکستانی خواست امنیت را مستقر سازند، زیرا بدون تأمین امنیت اجرای سی‌پیک و پروژه‌های مشابه ناممکن است؛ همچنان‌که خواستار تأمین امنیت چینی‌های شد که در شرکت‌های چینی در پاکستان کار می‌کنند و در بازسازی اقتصادی پاکستان همکاری دارند.

همچنان در ششمین اجلاس سه‌جانبه چین، پاکستان و افغانستان که در ماه اگست سال ۲۰۲۵ برگزار شد، موضوع اتصال افغانستان به سی‌پیک در دستور کار قرار گرفت و در این زمینه گفتگوهای عملی نیز صورت گرفت. البته باید یادآور شد که این نشست‌های سه‌جانبه تا زمانی که مرجع نهایی تصمیم‌گیری در پاکستان و امارت اسلامی افغانستان در فرایند دخیل نشوند، قطعی و نهایی نخواهند بود؛ به این معنا که در پاکستان اختیار تصمیم‌گیری نهایی در دست ارتش است و در افغانستان در دست مقامات مستقر در قندهار (امیرالمؤمنین). بنابراین تا زمانی که ارتش پاکستان و رهبری امارت در قندهار با مشارکت افغانستان در سی‌پیک موافقت نکنند، این نشست‌ها در خصوص پیوستن افغانستان به سی‌پیک بی‌نتیجه خواهند ماند.

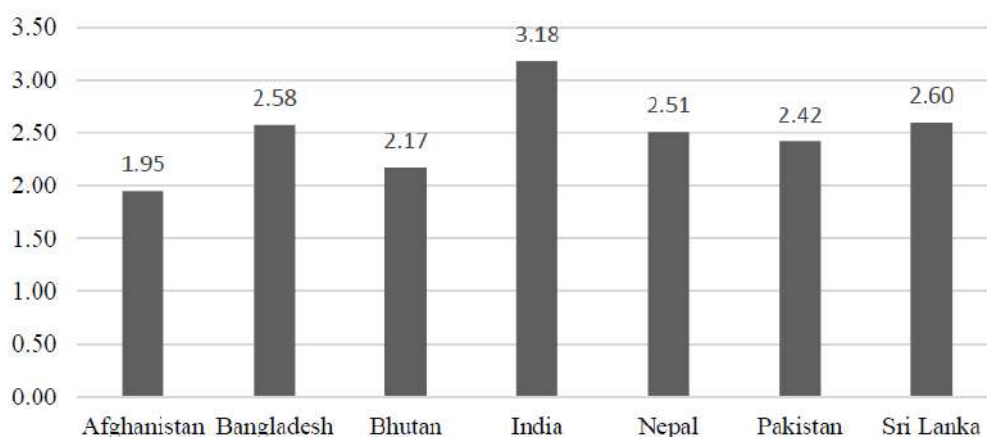
منافع سی‌پیک برای افغانستان

اگر افغانستان به سی‌پیک وصل شود، می‌تواند منافع زیر را به دست آورد:

۱- ایجاد زیربناها: افغانستان پس از چندین دهه جنگ، زیربناهای آن ضعیف و حتی می‌توان گفت که در حد نبود به شمار می‌روند. بدون زیربنا؛ تجارت، ترانزیت و اتصال منطقه‌ای ناممکن است، زیرا وجود جاده‌ها و راه‌های بزرگ و معیاری برای این امر ضروری است. اگر افغانستان بخواهد با منطقه وصل شود و پروژه‌های منطقه‌ای از افغانستان عبور کنند، اما جاده‌های وسیع و معیاری یا میدان‌های هوایی مناسب وجود نداشته باشد، طبیعی است که کشورهای منطقه به مسیرهای بدیل فکر خواهند کرد و این امر مانع اتصال منطقه‌ای افغانستان می‌شود.

بانک جهانی در سال ۲۰۱۸ درباره وجود امکانات ترانسپورتی در آسیای جنوبی یک بررسی انجام داد و بر اساس آن به کشورهای عضو نمره داد. پس از مقایسه با درجه‌بندی جهانی، کشورهای عضو رتبه‌بندی شدند که در آن، بیشترین نمره را هند (۳/۱۸ از ۵) و پایین‌ترین نمره را افغانستان (۱/۹۵ از ۵) به دست آورد^۶

شکل هفتم: نمرات کشورهای آسیای جنوبی بر اساس موجودیت سهولت‌های ترانسپورتی.⁷

همچنان براساس این بررسی بانک جهانی، افغانستان در سطح جهان در جایگاه ۱۶۰ قرار گرفت.^۸ این نشان می‌دهد که سهولت‌های ترانسپورتی افغانستان در سطح بسیار پایین قرار دارند که خود یک چالش جدی در مسیر اتصال منطقه‌ای افغانستان است.

شکل هشتم: رتبه‌بندی جهانی کشورهای آسیای جنوبی بر اساس موجودیت سهولت‌های ترانسپورتی.^۹

Afghanistan	160
Bangladesh	100
Bhutan	149
India	44
Nepal	114

اگر افغانستان به سی‌پیک وصل شود، چین برای موفقیت این پروژه در جاده‌های بزرگ افغانستان، میدان‌های هوایی، مناطق صنعتی، تولید انرژی، ساخت خط آهن و سایر بخش‌ها سرمایه‌گذاری خواهد کرد که این امر زیربنای افغانستان را بازسازی خواهد کرد.

۲- اتصال افغانستان به منطقه: اگر افغانستان به سی‌پیک وصل شود، به معنای آن است که افغانستان به‌طور مستقیم به بندر گوادر راه خواهد یافت و در صورت دست‌یافتن به بندر گوادر، می‌تواند به دریای عرب و سایر کشورهای منطقه وصل شود؛ امری که برای تجارت و توسعه اقتصادی بسیار مهم است.

۳- افزایش فرصت‌های تجاری و ترانزیتی: با وصل شدن افغانستان به سی‌پیک، این کشور به مرکز تجارت میان آسیای مرکزی، چین، پاکستان و خاورمیانه تبدیل خواهد شد. در نتیجه میوه‌ها، مواد معدنی، قالین‌ها و دیگر کالاهای افغانستان به آسانی و سرعت به بازارهای این کشورها خواهد رسید.

۴-افزایش فرصت‌های کاری: از طریق سی‌پیک پروژه‌های مختلفی در افغانستان آغاز خواهد شد؛ چه زیربنایی باشند و چه سایر پروژه‌ها. این امر فرصت‌های کاری فراوانی برای افغان‌ها فراهم خواهد کرد و یکی از منافع مهم این طرح برای افغانستان به شمار می‌رود.

۵-منافع سیاسی و امنیتی: اگر افغانستان به سی‌پیک وصل شود، از یک‌سو در شکستن انزوای کشور نقش مهمی خواهد داشت؛ زیرا افغانستان بخشی از یک چارچوب بزرگ اقتصادی منطقه‌ای متشکل از چین، پاکستان، خاورمیانه و آسیای مرکزی خواهد شد و این اقدام افغانستان را از انزوا بیرون می‌کشد. از سوی دیگر، روابط سیاسی افغانستان با پاکستان بهبود خواهد یافت که این امر از نظر سیاسی برای افغانستان سودمند است؛ زیرا ما همواره به دلیل پاکستان بی‌ثبات شده‌ایم و داشتن روابط خوب با پاکستان در ثبات افغانستان نقش مهمی ایفا می‌کند.

همچنان وصل شدن به سی‌پیک از نگاه امنیتی نیز برای افغانستان منفعت دارد؛ زیرا چین و پاکستان تلاش خواهند کرد افغانستان را از ناامنی حفظ کنند، چراکه برای موفقیت سی‌پیک وجود یک افغانستان باثبات و امن ضروری است. و زمانی که تأمین امنیت در افغانستان به نفع پاکستان شد، از لحاظ امنیتی افغانستان نیز تضمین خواهد شد؛ چراکه در اکثر مواقع عامل ناامنی افغانستان خود پاکستان بوده است.

زیان‌های سی‌پیک برای افغانستان

وصل شدن افغانستان به سی‌پیک می‌تواند برخی زیان‌ها را نیز به همراه داشته باشد که در زیر به آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱-افزایش اتکا بر پاکستان: بخش بزرگی از سی‌پیک از خاک پاکستان عبور می‌کند و افغانستان به شکل گسترده‌ای بر مسیرها و بندرهای پاکستان، به‌ویژه بندر گوادر، متکی خواهد شد. این امر وابستگی افغانستان به پاکستان را افزایش می‌دهد. از دید تاریخی روشن است که هرگاه افغانستان بر پاکستان تکیه کرده و راه‌های بدیل نیافته است، پاکستان از این وابستگی سوءاستفاده کرده و افغانستان را زیر فشار قرار داده و خواسته‌هایش را تحمیل نموده است.

۲-گرفتار شدن در دام قرضه‌های چین: "Debt Trap" دام قرضه یا گرفتار ساختن کشورهای کوچک در وام‌های سنگین، یکی از دیپلماسی‌های چین است. در این روش، چین پروژه‌ها را از طریق قرضه‌ها در کشورهای کوچک تطبیق می‌کند یا زیربنا می‌سازد و سپس برای بازپرداخت این وام‌ها، وام‌های دیگری می‌دهد تا زمانی که آن کشورها با ورشکستگی مواجه شوند و در نهایت تمام منابع‌شان زیر کنترل چین قرار گیرد.¹⁰ نمونه روشن این سیاست در آسیای جنوبی، کشور سریلانکا است. اگر افغانستان به سی‌پیک وصل

شود، این دهلیز در افغانستان به زیربناهای گسترده نیاز دارد که ساخت آن‌ها فراتر از توان اقتصادی افغانستان است. بنابراین، چین از طریق قرضه‌ها آغاز خواهد کرد و این خطر وجود دارد که افغانستان در دام قرضه‌های چین بیفتد. در آن صورت همه‌ای منابع و حتی کنترل حکومتی کشور به دست چین خواهد افتاد که زیان بزرگی برای افغانستان است.

WallStreetMojo

۳- آغاز رقابت‌های منطقه‌ای: افغانستان همواره قربانی رقابت قدرت‌های بزرگ بوده است و تا زمانی که این سرزمین از مرکز رقابت‌ها بیرون نشود، توسعه پایدار نخواهد داشت. هند با وصل شدن افغانستان به سی‌پیک مخالفت کرده است. اگر با وجود این مخالفت، افغانستان به سی‌پیک بپیوندد، احتمال دارد روابطش با هند تیره شود و این موضوع بار دیگر زمینه رقابت هند و چین و همچنان هند و پاکستان را در افغانستان فراهم سازد؛ وضعیتی که به هیچ صورت به نفع افغانستان نیست.

چرا هند با مشارکت افغانستان در سی‌پیک مخالف است؟

هند با وصل شدن افغانستان به سی‌پیک مخالفت کرده و دلایل آن به شرح زیر است:

۱- تهدید تمامیت ارضی و حاکمیت هند: هند می‌گوید سی‌پیک از منطقه گلگت-بلتستان (در کشمیر تحت اداره پاکستان) عبور می‌کند؛ جایی که پاکستان آن را اشغال کرده و هنوز در مورد سرنوشت آن تصمیم نهایی گرفته نشده است و هند بر آن ادعا دارد. از دید هند، وصل شدن افغانستان به سی‌پیک به معنای به رسمیت شناختن این منطقه به عنوان خاک پاکستان است و این اقدام با تمامیت ارضی هند در تضاد قرار دارد. هند تأکید می‌کند که پروژه "یک کمربند، یک راه (BRI)" باید با درک حساسیت‌های مرزی و سرزمینی پیش برده شود.¹¹

۲- گسترش نفوذ منطقه‌ای چین: هند و چین در منطقه رقابتی بزرگ‌اند و اختلافات جیوپولیتیکی میان آن‌ها وجود دارد. براساس گزارش SIPRI، دلیل اصلی مخالفت هند با وصل شدن افغانستان به سی‌پیک از

این جا سرچشمه می گیرد که دهلی معتقد است پکن از این طریق می خواهد نفوذ خود را در منطقه افزایش دهد و هند را در یک محاصره استراتژیک قرار دهد.

۳- بی ارزش شدن بندر چابهار: هند بندر چابهار را با همکاری ایران و افغانستان به منظور بدیل سی پیک و فراهم کردن راهی غیر از کراچی و گوادر برای دسترسی افغانستان به دریا ایجاد کرد تا وابستگی افغانستان به پاکستان کاهش یابد. از طریق بندر چابهار، هند با افغانستان و آسیای مرکزی وصل می شود و هرچه سرمایه گذاری سه جانبه در چابهار بیشتر شود، این پروژه هند موفق تر خواهد شد. اما اگر افغانستان به سی پیک وصل شود، به طور مستقیم به گوادر راه خواهد یافت و از آن جا به دریا دسترسی پیدا خواهد کرد که در نتیجه پروژه چابهار کم اهمیت و بی ارزش خواهد شد. به همین دلیل، هند با پیوستن افغانستان به سی پیک مخالفت کرده است.¹²

نتیجه گیری

چین می خواهد به منظور توسعه بیشتر پروژه "یک کمربند، یک راه" افغانستان را نیز در دهلیز مربوط به سی پیک وارد سازد، اما برای انجام این کار روابط پرتنش امارت اسلامی و پاکستان مانع بزرگی است. برای رفع این مانع و بهبود روابط میان پاکستان و امارت اسلامی، چین نشست های سه جانبه پاکستان، چین و افغانستان را آغاز کرده و تلاش می کند که روابط میان دو کشور بهتر شود و افغانستان به سی پیک وصل گردد.

وصل شدن افغانستان به سی پیک برای ساخت زیربناها، اتصال منطقه ای، تجارت و ترانزیت، افزایش فرصت های کاری و اهداف سیاسی و امنیتی سودمند است، اما افزایش اتکا بر پاکستان، بازگشت رقابت های منطقه ای و گرفتار شدن در دام قرض های چین از بزرگ ترین تهدیدها می باشند.

هند به این دلیل با مشارکت افغانستان در سی پیک مخالفت کرده است که این دهلیز از کشمیر تحت کنترل پاکستان می گذرد و هند بر آن منطقه ادعا دارد؛ و دومین دلیل عمده مخالفت، بی اهمیت شدن بندر چابهار است، زیرا افغانستان از طریق این دهلیز به طور مستقیم به بندر گوادر دسترسی پیدا خواهد کرد.

پیشنهادهای

۱- امارت اسلامی افغانستان باید از راه بررسی و ارزیابی گسترده، منافع و زیان های مشارکت خود در سی پیک را ارزیابی کند.

۲- امارت اسلامی افغانستان باید در دریافت وام‌ها از سوی چین دقت به کار برد تا در دام بدهی (Debt Trap) نیفتد.

۳- اگر افغانستان بخواهد عضو سی‌پیک شود، پیش از هر چیز باید روابط خویش با پاکستان را برقرار و اطمینان و تضمین‌های دوطرفه را فراهم سازد.

۴- در این روند باید نگرانی‌های هند در نظر گرفته شود و این موضوع از راه‌های دیپلماتیک حل گردد تا افغانستان بار دیگر به میدان رقابت تبدیل نشود.

منابع

- ¹ د اسلامی امارت د بهرنیو چارو وزارت، په کابل کې د افغانستان، چین او پاکستان د بهرنیو چارو وزیرانو د دیالوگ شپږمه ناسته ترسره شوه، ۲۰۲۵/۲۱/۸، د لاسرسي وړ لینک
- 2 Briefing. "One Belt, One Road (OBOR): China's regional integration initiative", European Parliament, July 2016, P. 4. Access [link](#)
- 3 CPIC. "China-Pakistan Economic Corridor (CPEC)", Access [link](#)
- 4 Ashraf Jehangir Qazi, Pakistan's Afghanistan policy, DAWAN News, August 17, 2023, Access [link](#)
- 5 Munir Ahmed, Pakistan, Afghan Taliban Agree to Boost Trade, Lower Tension, THE DIPLOMAT, May 08, 2023, Access [link](#)
- ⁶ Bipul Chatterjee and Surendar Singh, Regional Connectivity in South Asia, Sustainable Development Policy Institute, 2020, P. 185. Access [link](#)
- ⁷ Ibid.
- ⁸ Ibid.
- ⁹ Ibid, P. 186.
- 10 Wallstreetmojo. "What Is Debt Trap?", Access [link](#)
- 11 Neha Manhas, Neeraj Singh Manhas and Hari Yadav G. "Shifting Power Dynamics in South Asia: The Geopolitical Impact of China's CPEC on Regional Rivalries", Discover Global Society, 2025, P. 10, Access [link](#)
- 12 Ibid.

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش‌های دقیق و بی‌طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی‌ها در افغانستان و منطقه فعالیت می‌کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

: +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org